

Ondardin

Ondardin ez egoan lanerako ordurik.

Ezin esan goizetik gabera, edo egun sentitik gau lenera lan egiten zanik be.

Kale-kantoietan, erri guztian zabalunei begira edo tarterenbat euken kale egal batzutan, eguzki orduariak egozan. Eguraldia zela, ordua ala iragarten ebenak, edo igarri eragiten ebenak.

Garbi, egun **eguzkitsxeta** udako galdaetan; ozta-ozta, egunurdin, ñabar, euritsutan; ia ez igarteko eran laino egunetan, lainolodi eta lanbro ertsi edo beroaren gurma zuri egunetan.

Baiña ez eben balio itxasorako orduak iragarteko.

Ondardiko orduak maretik marera egin eta beteten ziran.

Ez zan gizona orduak markatzen zituna; ezin egian txalupako patroiak bere gizara erabagi; gizonak baiño geiago agintzeneben uraren neurrietan ibili bear eben txalupak.

Danok dakigu gure kaietako sarrera asko, gaur be, ondarmai zabalak dirala, uraren sakontasun barik. Origaitik itxasoak bere gora-beratan erabilten dau .txalupen sartu-urtenetarako giltza.

Ala da Ondarribin asi, Iger muturra igaro eta gure alderdiko diran Orion, ala Zumaian, ala baita Deban. Ala baita Bizkaimugan asi eta Bilboko burdin-uren bitarte dagozan kaietan, batez be ondarrez inguratu edo beteta daukezan portuetan.

Ala izan zan Ondardin be luzarotan.

Orrek itxas bizi-bidea kezkatu egiten dau.

Orrek arrantzale ogi-bidea larritu egiten eban.

Baña Ondardin ez egoan beste biderik itxas-bidea ezik, ez eta irabaz-biderik arrantzakua izan ezik, itxas-sakonetatik .atara eikeana besterik.

Origaitik itxas kolorea euken ondarditarrak.

Ekiñaren izerdiagaz nastaten zan itxas-lurrunak, arpegikonarrua be loditu eta nabartu egiten eutsen bertakoei. Ez gizonmardul eta zaarrei bakarrik. Bai eta oraindik azal bigun eta zurizka euken ume-mokoei, bizarrak urteteko be urteak falta zituen ume troko urduriei.

Origaitik Ondardin jaioten zanak, bere bizitzako eskolaitxasoan ikasten eban; bere soiñean ulea zabaltzen igarri orduko, eta gizon itxura eta ezaupideak artzen asi baiño len, arrantzale zar egiña igarten eta ezagutzen zan itxasoan, nai ta beretzat, oraindik, izen berezirik, bere nortasuneko deiturarik aukeratzeko denborarik be artzen laga ez, samurkeriz eta errukitsu lez esaten zan Txo baiño besterik.

«Txo gizonak.

Emakumeak, amak, **sarxiurtasunaren** indarrez, «txo-txo.

Lotarako denporarik be ez eutsan lagaten bere Txori Simon zarrak.

Simon zarra deitzen eutsen, baiña oraindik irurogei urtetara eldu barik egoan.

Gitxik lortzen eben bere denboretan adin ori.

Umerez okertuta. ilten ziran asko, oraindik gizon mardul zirala. Edo ta perleziak jota.

Erriaren agirian, kairako sarrerako barra bildurgarrian, etxekoen aurrean, bertakoen negar eta intziri garratzak ia entzuten, olatuen orru, zirri-zarra eta eraso aldi indartsu eta amorratuetan, ondolik ataratako ooldi baten gizan bira-biraka erabilieta iruntsita.

Edo aize brastaden bateri eutsi ezinda, txalupak tira-bira egin eta trasko ta guzti uren sakonetara ondoratuta.

Bere biziaren aria, sokaz egiña barik, tantzazkoa zala esatenekian, eta origaitik nekezago bigundu eta etengo zala. Edozclan bc lotsaz

bcgiratutako gizona zan, ia erritik zarrena zalako, cta arrantzan jarraitzen ebenetatik adintsuena lez zurrena be.

Ia, Txo!, deitzen eban kaletik, au bizi zan etxetxoaren aurrean, marc egokia egoan orduan. Goizeko irurak, laurak, edoseirak izan, bardin.

Eta bere dei orreri bereala erantzuten eutsan Idurre alargu-nak, bai! andi bategaz.

Bereala asten zan, baita, kaletik igarteko eran, mutillari iaTxo-txo deika.

Etxean ez egoan gelako aterik jo, ez zabaldu bearrik. Orduko arrantzale etxeak barruko ormarik ez eben eukiten, eta eukenak be aterik ez. Geienak sukaldea eta beste zatien bat eukiten eben, zela-ala erdibituta.

Ate bakarra sarrerakoa izaten zan, katu-zulo ta guzti.

Izara bat edo eun zati lodien bat naiko izaten eben barruko zurkoloetan, jantzi-erantzi bearretako begirapena eta beste egin bearretako lotsari eta eskutua zaindu eragiteko.

Ez zan bein deituta jaiki al izaten gure Txo.

Azkenean, alegiñak egin ostean, amak, erreguka lez, kriselu argia eskuetan ebala beregana urreratu eta oetik atara bear izaten eban.

-Jo! Gaur be itxasora.

-Ia ba, txo-txo.

-Ze ordu da?

-Goizeko laurak.

-Zortzirakarte be lorik ezin egin.

-Neuk naiagoen.

-Batzuk ez dira ain sarri joaten.

-Ba dakizu Simon zelakoa dan.

-Ba daki egunotan arrainik ez dabillela.

-Atzo be Diopilek edo zenbat berdel ekarri ebazan.

-Aren aparixu erdirik be ez dogu guk. Jo!

-Ia laztana, jaiki zaite.

-Ze egualdi dago?

-Ez da ezer ikusten.

-Laiñoa?

-Erreka-laiñoa, itxura baten.

-Eta ain goiz urten? Agure ori ez dago burutik ondo. Nire lagunak esaten dabe buru gogorra deitzen dautsela.

Ez.egizu olakorik esan.

-Arrokeriz egiten dau dana.

-Bai zera!

-Danak esaten dabe agure potozorria dala.

-Jesus! Zelako berbak esaten dozuz? Ume barrabasa! Ez zaitu berak entzuten.

-Danak esaten dabe, eguraldi txarra igarriarren be, itxasoaneutsi nai izaten dautsala.

-Ondo, dakizu zuk ori ez dala egia. ;

-Egia da, ama.

-Askok uste baiño gizon zurrago da, a.

-Ez dakit.

-Sekula tirabirarik beez dau eginarek.

-Orrek ez dauka zer ikusirik.

-Zugaz ondo portaten da.

-Zelan?

Amabost egunetan ez dogu ezer **izfirabazi**. Eta zigarro batemoten be ez da aurreratu.

-Zigarroa ume moko orreri?

-Ama, ume moko? Ta itxasoan erramuari edozeinek lezten egin bear? Nire lagunak esaten dabe itxasoak zigarroa eskatuegiten dabela.

-Eztarri asikatzeko?

-Edo berotzeko.

-Orretarakoxe ez dautsut ba ipinten eztiagaz loditutako esnea?

Baina, Txo-txo, jantzi zaitez, mesedez.

-Bai, ama bai! Ostera be esango dabe lagunak Simon poto-zorriari popia garbitzen dautsadala!

-Ene ba da-ta!

Zer esango dabe gugaitik?

Zelako berbak dira orrek?

Bikarioak ez dagiala jakin. Jaungoikoagaitik eta difuntu **arenarimeagaitik!**

Izeko Kontzek entzungo ba Teuz!

Ba dakizu zelako lotsariaz lagako ninduzuken?

Ondartzaren sakon une baten, bere txalopan, gertu egoan

Simon, bidera begira, bere Txo noiz agertuko urduri eta keixu. Etxean amaitu ez, edo erdi aidean laga eutsezan tretza batzutan **amuzkia** obeto ipinten.

Mutillari igarri eta txalupara eldu orduko:

-Aitarenik egin dozu?

-Ori neure gauzea da.

-Begietako makarrik kendu ez beintzat.

-Ori be neurea da.

-Gaurko ume pongoliñuok maiteegi dozue oea.

-Zein maite?

-Oeko adarra ez beintzat, koltxoeko malutak baiño.Erantzunik ez?

-Ia guk ume aluok sekula errazoirik ez ba dogu, zetarakoerantzun?

-Berba ori inoiz entzun daustazu?

Berba batzuk esanarren ez pentsatu gizona goizango zareanik.Gizon izaten itxasoan ikasten da, eta ezkale-kantoieta kuku-jardunetan.

Ez zabiz nigaz gustora?

-Ez dakit zer esan.

-Ezetz esatea beste da ori.

-Nik esanda ez.

-Beste bategaz ez zendun nigaz aiña ikasiko.

-Ainbeste itxasorate sartu be ez.

-Damu zara orretaz?

-Ez dakit.

-Zerbait esan lei.-Egia esateko, inoiz nire bostean txarto esan dot.

-Txo! Gogoratu auxe: gaztetan ezagutu bear da ogi bidea, al danik ugarien ezagutu be.

-Arrantzaliena ikasten ez da gaitz.

-Ala uste?

-Danak dakie.

-Ai ene! Oker zagoz.

-Nun oker? Zein, ni?

-Zuk jakingo dozu artua batzeko lenengo erein egin beardala.

-Arraiñak ereinda dagoz.

-Baiña kalak, bideak, korrentak, urak, bitsak eta beste millagauza eta gertaera ezagutu bear izaten dira.

-Ala dala zegaitik gatoz alperrik azken amabost egun oneitan?

-Gaur ez dagona biar egon leikelako.

Eta ni, ezer esan barik, zuri gure eskola erakusten alegindunaz Neuk ikasi neban lez. Zeu konturatu be egin barik. Ziuregon. Itxas eskola eta arrain eskola, biak.

Zenbat zure adiñekok dakie Arbide, **Ezkilantxarri** eta Idur-azpi baiño zeaztasun geiagorik? Eta zenbat joan dira, beste alder-dira, Irabaltza baiño arutzago, dana jota be, Anakabe baiño luzeago?

Eta zuk, Puntako Aitzetik asi, eta Santa Clarapen zear, gureauzo Lekeitioko Karraspio eta Kurlutxu baiño lenago dagozanbai eta kai, tarte eta bitarte, aitz eta mutur, plantxa eta zabalune, ugarte eta sakon unetan, ez zendukez ogei toki bereiztuko?

-Bai ogetamar be.

-Kontu egizu, askotan, gogo txarrez sekula be ez, baiña bai gogo gitxiz, zeuri erakuste arren bakarrik deitu dautsudala eta etorri izan gareala. Eta Atxazpitik Saustanera, edo Moko-azpiraedo Baixa-aundietara aldarak egin doguzala, nun arrantzatu leiken konturatu eragitearren, edo ta nun zer arrantzaten dan zeuri erakuste arren.

-Baiña kalean esaten dabe...

-Txo! Itxasotik irabazteko sekula ez belarririk zabaldu kaleko barbaroei. Bekaizkeri eta zitalkeria baiño ez da ikasten.

Kalea itxasoko izerdiak kentzeko bakarrik. Sareak idortueta sikatzeko, ez bestetarako.

Eta zer esaten dabe kalean?

-Gauza asko.

-Ia bat.

-Ba... nire amaren lagun zareala.

-Eta zeiñena ez?

Itxas ertzetik zear, igarri barik, kontuak esan nai eta zirika, bela txikiaren laguntzaz ia Baurdo azpira eldu ziran.

Aizea aldatu eta itxas gaiñean sorginkeriak lako txipli-txapla txiki eta ingurukako aize ibillerak igarri ziran.

Itxasoa bera illunduten asi zan urdiñetik baltzera joten. Dindilizka eroiezan tresnak bilin-bolonka alkar jo ta naastuten asi ziran.

Esku **zekarrezanaparixuetan** oraindik ez eben **tengadarik** igarri.

Saustan inguruan kordia luzatzeko asmoa eukan Simonek. Ez eban ezer esan, bestetan be esaten ez eban lez, baiña asmo origarri eutsan mutillak.

Bat batez mutillari agindu eutsan:

Nasaitu egizu pixkat latiniaren lokarria. Santa Katalina illuntzen asi da eta ez da ori ona. Mendebaletik asi da orain aizea. Ariñegi aldatu da. Bira egin bearko dogu eta lenbailen etxera urreratzen asi.

-Etxera?

-Zegaitik ez?

-Nire lagunak esaten dabe...

-Ez eidazu esan, guzurraren buztana erakusten daben gauzarik.

Izurdak igaro ziran albotik.

-Oraintxe dabiz oneik atsegiñen.

Izurdak ibili eta mingarri da iges egin bearra. Arraiña agertuko da laster, emen.

-Begira zelako gorria! Berdelak ez dira ba? Begira or, ia azalean.

-Bai, lebatza beerabiliko dabe orreik azpian.

-Tretzaren bat luzatuko?

-Ez. Bizia lenago da.

-Zeinen bizia?

-Gurea.

-Arriskuan gagoz?

-Egon giñei. Oraindik ez gagoz. Baiña ez bildurtu. Ekaitzari, gizonari lez, lotsa zaindu bear jako. Eta arpegi emoten jakin. Zer esaten dabe zure lagunak?

-Itxasoan arroegi zareala.

-Zozuak beliari ipur baltz

-Zer da ori?

-Baserritarren jakituria.

-Eta itxastarrak ez dauke?

-Esan-ala. Ara orren kideko: Mutxarriak antxoa txikiari, argal.

-Polita da.

-Danok dakigu alkarri adarra joten.

-Itxasoan ez dago adarrik.

-Bardin da, emen zakatza joko dautse, edo buztanari eragin, edo agoak astindu, edo eskamak kendu.

Okertu egizu bela ori. Aize bolada oneik tatarrez eroatenez ba gaitue... eurekaz baliatu gaitzean eta errira urreratu. Arro naizela. Ta geiago?

-Egia da?

-Zelako begiak alako ikuspegiak.

-Sarrerarik ez dogu eukiko kaian.

-Mareagaitik? Arin ba gabiltz bai.

Eta zer geiago?

-Zera...Maria berantza ez dua ba?

Begira, begira zenbat berdel txarta-txartaka!

-Tentasiñoa dira. I; enakoena-. Ez egizu begiratu atzera.

-Sekula ez zaitut ain bildurtti ikusi.

-Bildurra askotan, zurtasuna da.

Ez dozuz onelakoetan gure eleizako tellatuan kabiak ikusten?

-Atzotik asi ziran agertzen.

-Ez giñan urten bear.gaur.

-Eta zegaitik urten?

-Arrua naz, bai. Errazoia dauke. Baiña egia esango dautsut. Ba neukan gogoia onelako xegertaera batera ikusteko.

Ez nekatu erramutan. Indarrak gorde gerorako, kai sarrera-rako. Oraingo, naiko da aizea.

Itxas ertza zaindu bakarrik, tatarrez konturatu barik bertara sartu ez gaitezan.

Ba guaz. Galtsuara nor dago. Emendik aurrera aitzen kontueta ardura euki. Zabaldu pixkat.

-Sekula ikusi zara onelako arriskuan?

-Sarri.

-Eta?

-Bildurtzenasi zara?

-Arrisku andian guaz?

-Olatuak ez gaitue bildurtu bear. Eurei abagunea artzena legindu. Olatuak be, gizonen antzera, atsedean denpora bear izaten dabe, tarteka, gero indar barriz aiteak joten asteko.

Bare egunetan be beti egoten zan arriskua Ondardiko sarreran, Puntako Aitz eta bitartean egozan aitz illarak inguruare-takoaretako uraren sakona aldatuz, ur korrentak sortu erazten zituelako.

Kalma zuria egon ezik, begi egoan erresaka edo uraren geldi ezin zoroa. Mendebaletan beti zan sailla, ango aizeak txalupa kanpo alera egaltze nebelako.

Mare berako eta nurak ez eben billitzen ondorik ez bide egokirik nasaitasunez zabaltzeko eta milla errota txiki lez ibilten ziran ura bilin-bolonka jaurtiten, iruditu ezin aiñako indarrez.

Aitz bakoitza, eutsigarri ordez, zirikalari zala esan bear.

Eta mendebal zoro-zakarreta narriskua geitu egiten zan, ibaiaren erditik kanpora erraz tatarreztute nebalako edozein ontzi nai txalupa.

Kairako sarrera aurrera eldu ziranean, mare-berako aren punta laster izango zan ziurtasunez etorren Simon.

Gizon batzuk ikusi zitun Santa Clara azpiko bidean eta bere artean

esan be bai: Or dabiz betikuak. A zelakuak esango dituen! Arduratu zan bere barruko kezkarik mutillari ez agertzen. Ordurik txarrena zan, kaira sartzen alegintzeko.

Eta eguraldia berdetzen igarten zan.

-Mendebalak berrogei ta zortziordu bereak, esan eban. Badakizu?

-Zer esan nai orregaz?

-Biar ez dogula itxasoraterik eukiko.

-Gaur lez arrainik ez artzekotan...

-Ala ta be biarkoa baino lenago gaurkoa ikusteko.

-Gaurko zer?

-Sarrera.

-Iñoiz euki izan dogu onelako egoera

-Ez. Gaur itxasoak barruko bultzada bizia dakar.

-Mendebala ez da ba?

-Ez dozu igarten zelako baga, ondoko adakarren?

Begira inguruan daukagun erreponpa. Itxaserre aren ezaugarri da. Geldi egon ezin dan itxasoaren ezaugarri. Sarrera zailla.

Errian ez zan arrisku pregoi bearrik egon.

Aizeak leioak etaateak danba-danbaka erabilten asi orduko, berezko gogorapenez asi ziran etxetakoak, batez beandrak, txalupen egoeren kontua artzen.

Eta ez zan zail izan Simon falta zala konturatzea, nai ta berak senitarte andirik euki ez.

Ia oituraz erritarrak burura ekarten eben txalupa, ain zuzen, berea izaten zan.

Gaiñera etxerik geienetan ba ekien euren gizonak, nai taitxasorako gertu, urteten ez zirala ausartu, giro ustela igarri ebe-nean. Simonek ez eukan iñor, baiña Idurre alargunak Uxabineskazarrarimutiila falta ebala esan orduko, laster asi zankalezear aterik ate i7iutiltxu koitaduka illeta joten, eta bereala jakineben danak a beintzat urtena izango zala.

Erritarrak garratz eta zital asi ziran Simonen aurka:

-Alako baten danok ittoko gaitu buru gogor orrek!

-Geurea da errua, bein da betiko itxasora joatea galerazoten ez dautsagulako mutilzar zoro orreri!

-Zer uste dau buruarin orrek, ogetak urte daukazala itxasoagaz olgetan ibilteko?

-Oraindik bizarrik ez daukan ume koitaduak emoten dau min, ez berak, lapazorri alu orrek.

Danak, danak, ondamendi baten gertaera lakoa igarteneben, aizeak kale artetan jasoten zitun samar eta zakarren zoroaldietan eta aizeak kale artetan ataraten eban soinu larria entzutean.

Iñok agindu barik, bizibideak erakutsitako oitura zarrari jarraituz, errian egozan txikotak, salbabidak eta kordak begiratzenasi ziran. Onelako egunetarako kai inguruan gordeta eukiten zitucn batzuk. Besteak karkabetan. Eta euri begiratu, azkatukotak eta biurriak kendu eta uraren eutsigarri lez egiten ziran arrinloltso naastuen gaiñeko tokirik egokienetan prest laga zituen.

Alperrik zan batelen bat gertutea. Arriskua geitzea zan ori, bertakoak urteen urtetako bizimodutik ekien lez.

Andrak laster asi ziran gizonak ortarako aizatzen.

Eta eurak, nai ta mari-mutil batzuk gizonakaz ur ondora joan, geienak eleiz aurriari batzen asi ziran. Eta aldratxoa batu orduko, iñoiz lenago egin eben antzera, eleizan sartu, aldarako kandelak biztu, sepulturetako argizaiolak be ixotu, eta etenbako erregu eta arrenetan ekiten asi ziran.

Umeak be igarri eben zerbait.

Oiturazko zan olako gertaeretan ekien kantu biozkor eta errukitsu bat abestuten Ama Errukitsuaren eleizatxo aurrekoatadian, edo aterpean, alkartutea. Oraingotan, gaiñera, danak ezagutu eta maite eben Txo zan arriskuan gertateko zorian egoan bat. Nai eta euretako batzuk baiño gazteago izan, pozik alkartzen ziran, itxasoko kontu luze eta egunero barriztuten ziran jakingarri bakanak jakiten.

Origaitik kezka eta ittotasunez betetako ixillekoak euren artean erabili ondoren, gogoz ekin eutsen oiturazko erreguetan.

Txalupea, errirako sarreraren aora agertu eta urreratu eta sartzeko arriskuagaz ziurtatzea nai izan eban lenengo Simonek. Edo itxura ori erakutsi eban. Legorrekoen keixura eta joan-etorria bizia zan.

Simonek ba eukan gauzak nasai ikusteko narotasuna. Eta egoera aztertu eta Txori esaten asi zan:

-Bildur?

-Asko.

-Eukiteko da.

Eta une baten ixilik egon ziran. Eta Simoneri begiak laiñoz betete nigarri eutsazanTxok.

Andik gerotxoago, berak:

-Eztarriko miña daukat.

-Otzarena da.

-Miña baiño ittotasuna geiago.

-Orreri, zarrok, arrautzak eztarriko zulora igotea deitzen dautsegu. Ikasiko dozu..

-Zer dala?

-Ikasiko dozu.

-Zeu be bildur zara?

-Bildurak salbatuko gaitu.

-Ez zaitut ulertzen.

-Bildurra daukadalako nago emen, kaira sartzen asi barik.

-Gaua egin arte.

-Ez. Marc gorakoarcn erdi ingururartc.

-Eta ckaitza gogortu cta baltzitzcn ba da?

-Itxas andiko ekaitza arrua izaten da, baina ez gaiztua.-Zcu lez.

-Kontxo! Urteera ederra!

-Danak diñoe arrua zarcala cta ontxe bc ziur nago orixe esaten egongo dirala.

-Or konpon. Boga daigun kanpora.

Barrura sartu barik kanpora jo bear dogu.

-Kaiaren au-auan gagoz cta kanpora.

-Kanpora bai.

-Indar askorik ez daukat.

-Indarra atara egin bear izaten da ez dagon tokitik be, eta orretarako aleginik ez ukatu.

-Jo! etenda garatuko gara.

-Aleginak eta gogoak indarra geitu egiten dabe. Kanpoan itxasoa bigunago egoten da, sarreran baiño, mare berakoan.

Arrantzale zarrak, leorretik, laster igarri eben Simonen naia.

Ikusi eben zentsuz jokatzeko asmoetan ebillala.

Jokabide egokia ori zala autortzen eben. Baiña askoren kezka eta itauna au izaten.zan:

Ume troko a eta bera, gordin uste arren, gizon mardul eta gogortu zan a, zenbateraiño eldu eikezan euren indarrez, egoera orretan, itxas aurre aizetsuan txalupa zaindu eta eusten?

Bestebatzuek alperriko jokabidea **j1ste** eben. Agoliña luzatzeko jokabidea. Al izatearen neurria ainbestekoa ez zala jakin bear ebala. Eta itxas andian, tira-biraren bat egin ezkerro, euren laguntzarik emoteko aukerarik ez ebela eukiko.

Ba ziran uste ebenak, barran sartzen asi ezkerro, nai eta tira-bira egin ez, txalupa tatarrez eroatea ziurra zala eta gizonakeuki eikeela leorretik jaurtitako soka eta salbabidei eusteko aukera.

Itxas kanpoan eutsi al izan ezkerro, ziurrago zan marea goratzen sarrera onuratsuago bat lortzea.

Baiña eutsi bear, eta ba egozan pentsaten asi ziranak, zetarako itxasoan zabaldu, aize boladetan Idur azpi edo inguruen batera tatarrez eroan eta an ezelako laguntasunik ez artzeko ziurtasuna bete-betekoa zala.

Txalupan, Txok ez eban nai. Eusten alegindu zan. Baiña negarrari eutsi ezin aiñako samiña eldu jakon, eta karel gaiñean burua makurtuta eta negarrez asi zan, gero ta zaratatsuago.

Simoneri barruko miña eta malkoak ataraten eutsazan Txoren beraldiak.

Ixilik egon zan lenengotan.

Eta gero, samurki, esan eutsan:

-Txo! Itxasoan gizonak lez negar egin bear da.

-Zelan?

-Neuk lez

-Zegaitik zagoz ba, zeu be, negarrez?

-Begiak kresalak erreta daukadazalako.

-Bestetan be eukiten dozun.

-Sarri, beti gabiltzalako kresaletan.

-Ta negarrik ez dozu egin izan. Zegaitik gaur bai?-Zeu be bildurrez ikusten zaitudalako.

-Niri emon errua eta zeu be kakalarritan egon.

-Ori ez. Ez pentsatu olakorik:

Ba dakizu denpora gitxitan lotsabakotu egin zareala?

-Gure amak olakoei kanpo eder deitzen dautse.

-Laga egiozu amari.ta eutsi batelari.

-Ba dakit negarrez egongo dala.

-Emakumea da.

-Orrek ez dauka ze ikusirik. Gure aitak be negar egiteneban.

-Amorruz egingo eban, eziñez, itxastarrei sarri gertaten jakoen lez.

-Gu geuk al dogu, ala?

-Alegiñak neurtu nai dodaz. Zure eta nire onei

-Salbatuko gara?

-Zer esan dozu?

-Zer esango dot ba! Salbatuko gara?

-Orain barrura sartzen astea, batelak tira bira egin eta igarian olatu artean ibilteko arriskuan giñake.

-Bai.

-Eta itto, ez?

-Mutil demoniena! Zegaitik ain ezkor?

-Nik ez dakit igari egiten.

-Eta zeiñek daki asko? Ez daigun pentsatu orrelako premiñetan.

-Gero ta indar gitxiago daukat erramuak erabilteko.

-Ez etsi.

-Gero ta lanbro geiago ikusten dot itxas gainean.

-Egualdiarena da.

-Gero ta eskumarago ikusten dot erria...

-Eta besterik zer?

Ain bildurti ziñana jakin ba neu...

Ba dakizu zer pentsaten nagon? Antxoa txikia lakoa zareala. Uraren puzpuloak be ikaratuta.

Entzun be ez zitun egin Txok Simonen berba oneik. Bat-batcan kirioak menperatuta lez, indar andien batek jota lez, negarrez asi zan zarataka, txilioka, uluka.

Eta ama ama; amaxuka, deika, uluka, arrenka, intzirika, eta arrantzaka.

Simonek lenengotan, adoretunai izan eban, berera ekarri. Gero, berari be abotsa joan egin jakon, galdu.

Geiago estutzen eban egoera orrek. Geiago larritu. Azkcncan, Txo besoetan artu, eta biak txalupatan tente jarri ziran, eta besarkadaka alkar estutzen egon.

Aize brastada batek eta olatu baten zapladak beia jo eragineutsen.

Mutillak, Txok bekokiagaz ikutu eutsan toletari, eta bere azalmeia urratuta, odoletan asi zan.

Orrek geiago artegatu eban.

Simon konturatu zan an ez eukala gerorako lagunik. Mutilla, gero ta bildurriago, dardaraka egoala.

Orrek geiago artegatu eban.

Erabilteko indarrik ez eukan erramua, mutillari lepoan, kurutze bat lez, lotutea pentsatu eban.

Ez eban nai onek. Bateletik uretara jaurtitearren egingo ebala pentsatu eban, eta sokak azkatu naian asi zan.

Gogor egin eutsan Simonek.

-Bizia luzatu egin bear da, al dan bestean luzatu, Txo.

-Baina au ariñago itto eragitearren da.

-Ez!. Batelak tira-bira egingo ba leu...

-Arriskuan gagoz!

-Ori gertatuko balitz, nik emon neiken laguntasunik andiena orixe litzake. Ur gainean, azalean ikusi, eta zurc alboan jarraituz. Asko dira orrela salbatu izan diran itxastarrak.

-Ez daukat indarrik.

-Ez itto zeure bururik.

-Eta zu?

-Au baino txarragoetan salbatu nitzan.

-Noiz?

-Bai bi eta irutan be.

-Benetan?

-Bi eta irutan bakarrik? Bai geiagotan be! Bta ain zuzen be gaur galduko ete naz ba?

-Ni jota nago.

-Eutsi, eutsi mutil. Ez da ain errez ittoten.

-Neure Jesukristo jauna ez dakit .ondo.

-Txo! Neuri fraile batek konfiantzan csandako gauza bat esango dautzut: Mariñelik ez da inpernura joaten.

-Ondura bai!

Onelaxe iñarduen batelean. Batak adoretu nai ta bestea jausi geiago. Eta biak, indartu ordez, aulduten.

Eta ondo eutsita be, orduak bear zituen kairako sarrerean egoera zerbait egokitzen igarri orduko.

Leorrctik konturatu ziran itxasoan zer gertatcn zan.

Igarri eben batelean cz egoala indarrik, ctsita egozala, aize boladcn bultzadei eustcn alcgintzcko.

Batera mariñel zanak ba ckian mcndebalak, igarri barik eroango ebala batela tatarrcz, beste aldcko aitzetara.

Orrek artcgatzen zitun barra ondoan, ondartzan eta arkaitz gaiñetan egozan gizonak.

-Zenbat cta geiago luzatu, ariñago galduko dira, cdo urrcrago cukiko dabe arrisku ori!

-Euren buruan aurka dabiltz!

-Igarten da mutillak ezin dabela ezer egin!

-Ez bata ta ez beste cz dira gauza batelean jarraitzeko.-Usterik gitxienean tirabira egingo dau ontziak eta biak itto!

Zar ori gogorra izan da, baiña...

Eztabaida guztiak ezkorrak ziran. Agertzen ziran eritzi guztiak, galtzekoak. Esperantzazko bat ez zan entzuten. Itotze aurreko esaera,

gertaera, kezka eta estutasunak gaindutako egoera larria igarten zan.

Arrantzaleak eztarri bortitzak daukez. Itxasotako bizitzan garratzutako eztarriak.

Abotsak be beteak, luzeak, urrunera jaurtiten oituak. Orrelakoen artean, beti dira bata ta bestea baiño lodiagoak, eta Anderen abots zaratatsu eta garratza entzun zan danen gain:

-Zeiñek etorri nai dau nigaz gure txalopan?

Ixilunea. Aizea entzun egiten zan, bai eta olatuak, mare berakuan, erabilten daben ondo jote eta ondar arrotzearen zaratabe.

Barrero, lengo itzal eta=garramaz beterik, Anderen abotsa:

-Ez dozue entzun?

Igarriarren, ulertzen gaitz zan barbaroa.

-Zeiñek nai dau nigaz etorri?

-Arrisku gogorra da!

-Sei batzen ba gara, ni bat.

-Eta ni!

-Besterik?

-Barrako urteera igaro ezkerro, gure txalupak ez daukaekaitz onen atzerarik. Ainbestekoak sarri igaro izan doguz itxaszabalean.

-Ur gitxiegi dago urteteko.

-Txalupa azalean joateko aiña ba dagoala uste dot. Eta barrero deika:

-Ia! Konturatu zaitzeze. Guk lagundu ezik, areik Idur aspira itxasoak eroan eta an galduko dira.

Beste sei lagunik ez?

-Ez da lagunen kontua. Barratik urteteko aiña.urik ba dogun edo ez

jakitea baiño.

Ziur zagoz zure txalopak ondorik ez dabela joko, eta orrela, **ondarra** jota ez dala geratuko?

-Ori Ileuk ziurtaten dot.

-Zurea joan al ba da, guria azalago da ta errezago joangoda. Gure txalopa be gertu leike.

-Ori! Bakarra barik bi bearko dira an!

-Gertu ilagola esan dot.

Ori entzun eta gizonak asi ziran:

-Ncu nator bat.

-Eta Ili!

-Ni be gertu ilago!

Beste batzuk ez eben berbarik egin, baiña txalopak lotuta egozan tokira urreratzen asi zirati, Gazteak ziran geienak, baiña gizon mardulak be ez eben atzerarik egin.

Zortzi eze amasei be batu ziran..

Laster zituen erramuak txalupetan. Andrak be lagundu eutsen orretan, nasako gertakizun ori egiten.

Eta ibaiko uren **sakblune** eta ezagutzen zituen tarte egokictatik zear, arriskua gaindutcko be **leIleTlgO** bat eta atzerago bestea, txalupa bi **errallucTI** indarrez erabilten ikusi ziran.

Lcgorrean malko eta txaloak, kezka eta larritasunak, entzum eta oartu baiño, igarri geiago egiten ziran.

Andre talde bat egoan artetik deadar zoli eta larri **batcTI-tzuTI** zan: Uxabio! Datorrena umezurtz lagateko biderik ez egin gero!

Bigarren txalopak, itxasora joaten zan guztietan, ur txakurra

erabilten eban barruan. Ia txaluparik geienak eroaten eben. Txakur uletsuak ziran, ur txakurrak, itxasoan milla **laguntzaCIIlotCI1** ekicnak, bai **etctCII** ziran kordelak billatzeko, bai arrain bizien bat **T11aTltsotuteko**. Eta gizonen bat uretara jausten zanean, beraganaiño txaloparik jaurti nai eutsen soka zatia edo eutsigarricn bat eroateko.

Oraingotan txakurra ez egoan batel ondoan, sarri oi izateneben lez, eta bera barik asi ziran urtetan. Baiña konturatu zanarako leorretik jarraitzen eutsan batelari, zaunkadaka, bera an egoala jakin eragiteko.

Eta alaxe, atzekuak ikusi ta dcitu orduko, uretara sartu ta txalopara urreratu zan, buztanari eragiñez bere poza agertzen. Lenengo txalupa ondo urten zan barratik. Eroso artu eban olatuen gora bera eta astiñaldia. Eta arin zabaldu.

Bigarrena okertu egin zan eta beia jo, ondar gaiñean sartu. Ondamendi askoren asiera izaten zan ondoa jo eta olatuen jostallu ibai erdian geratzea. Zuzenketa arin eta egoki bat egin ezik, arrisku itzalean geratzen ziran ontzi eta gizonak.

Patroiak, atzekuak, len be iñoiz orretan jausia zalako, lasterigarri eban atze alde zala ondarra jo ebana eta gizona aurrera joan eragiñaz, pixua aurrera zuzenduz, olatu baten joaldian, naita olatu parrasta dakia txalopea urez aurretik atzeraiño busti, atzea aldean lagatea lortu eban eta ubidean sartu. Gizonak artueben ilasaitasuna! Txakurra bera busti-busti eginda geratu zaneta patroia ondora joan eta urak astintzen asi zanean, arekesan eutsan: Bildurra zuk be, Lasuna?

Leorrekua be une larri. eta urduri bat igaro eben, ia barrukoak baiño larriago, txalupea an geratzen ba zan, uste baiño oker andiagoa gertatu eikealako. Origaitik, barra inguruko ondardi eta aitzarte guztien barri zeatz ekien patroia zar batzuk egin zituen deadarrak, oarrak, biotz larrien orruak irudien, aolkuak emoteko izanarren, kezkaen naigabe eta ittotasunez ezin ogutzitako deadarrak ziralako, miñak lotu eta zartatutako eztarrien otsbortitzak ziralako.

Alako baten itxasoan zabaldu ziran txalupa biak eta zuzen eioazen Simonen batelaren ingurura.

Ez ziran belak zabaltzen ausartu, aizeak okerretara ez erabilteagaitik, eta batez be Simonen txalupara zuzenago eldutearren.

Barra ondoko ondardietan ibili ziran andra eta gizonak, bakoitzak errezen eukan bidetik Artagane edo Arrigorriko mendi egaletara joan ziran, andik obeto edo beintzat argiago ikusteko itxasoan geratzen zana.

Simon zarraren batelean, Txo, negar egiteko indar barik, 25 y zotinka ebillan, zutik egon eziñik, otzak kikilduta, eta tartetan txipli-txaplaka ebiltzan olatuak, aizeak jaikitean zabaltzen eben urez bustita.

Simon zearo mendetuta, txarrean pentsaten asia zan.-Ez neban pentsaten au gertatuko zanik.

Entzuten, Txo?

Txok ez eukan adorerik begiak Simoneri begira zaintzeko be.

Eta Simonek jarraitu:

-Egunen baten gure kaietako barren aoa zabaldu eta sakonduko dabe. Urei tokia egingo dautse eta inguru aretako arriskuak kendu. Baiña nik, geroari barik, gaurkoa begiratu bear neban.

Txo! Kontuan euki. Txarto urtetan ba dausku be, barratik kanpora urtenaz erabili nai izan dogun jokabidea, beti artu ta eutsi bearrekoa dala. Jokabiderik ziurrena da.

Baiña... zumutil **big~nzara** eta ni, ointxe konturatu naz, agure lotu. Uste baiño lotuago. Ziur egon, itxasoak ez gaitugaindu; gure urteak, zu beregi ta ni goregi, izan dira saldu gaituenak.

Gogorra da, baiña ez daukat ittotearen bildurrik. Sckula ez dot orren bildurrik euki. Baiña bai igarri izan dot iñoiz nigan, eta orain be bai, ittotearen lotsa.

Danak esango dabe arroegi izan nazalako galdu gareala. Orixe pentsatuko dabe. Alaz eta, ni ez naz arro, Txo!

Nirea bizioa da, gaixoa lakoxea. Itxaskeria esango neukenik. Beti itxasoan egon naia. Baiña, naizena dancntzat daukat eta dakidana crakusteko

gertu, zugaz ibili izan naizen lez.

Entzuten Txo ?

Txo! Biziari laga sekula be ez gero, eutsi baiña eutsi! Espanak baltzituta eukazan Txok, otzaren otzez eta ezin eban berbarik egin. Gizonei lako malko lodiak urteten eutsen. Al eban bestean igortziten eban Simonek Txo.

-Ez bildurtu! Adoretu zaitez!

Ezin geinkc gure indarrez ezer egin, baiña biotzak esaten custan, nigaitik ez ba zan be zugaitik, erritarrek urtengo ebelagure laguntzan, eta begira... or datoz txalopa bi.

Gu mendebalak aitzetara eroan orduko, eurak gugana elduko dira, lortuko dabe urreratzea, bizkor datoz-eta.

Eutsi mutil! Eutsi!

-Ezin... ezin... Erramua azkatu eidazu esku-artetik, etzan nadin. Odol usaiña lakoxea daukat aoan.

-Ez, Txo! Aitzetara urreratuagaz, olatu andigoan sartzen gara. Eutsi, eutsi al dan bestean.

Esan orduko, olatu batek zotin eragin eutsan batelari. Eta erramu aren aldetik artu eban alborakadak, Txo itxasora jaurti eban.

Larritu zan Simon.

Bere erramua zuzendu eutsan mutillari, al eban aiña eusteko deika. Eta alaxe batel ondolik urrun duten ez eutsan laga nai.

Berak be ez eukan indarrik mutilla uretatik batelera igoteko.

Urreratzen ikusten zituri txalopei deika eta agirika asi zan. Baiña abotsa itto egiten jakon eztarrian.

Eta beste ezer egin eziñik, karel egaletik mutillari ezin eutsita, erreguka, arrenka asi zan.

Negarren negarrez, begiak lausotuta, puztuta, ikusi be ezaban egiten, eskuagaz oratuta eukan mutillik.

Txalopetakoak igarri eben egoera larrian egozala – Simon eta laguna.

Gero ta alegin biziagoak egiten ezagutu ziran. Eta laster eldu be, batelaren ingurura.

Jaso eben Txo uretatik.

Jantziak kendu eta eurenak emonaz, berotu eban mutilla. Berotu nai. Txo, ezin zan berera etorri eta gizonak, borondatea besterik ez euken txalopan, mutillari berera etorten laguntzeko, eta alkarri lagunduta, txandaka, bakoitzak zer pentsatu a egiten eutsen mutillari.

Gaiñean ikusten zituen, bestalde, aitzaketa eurretatik ainbat ariñen alderatzen alegindu ziran.

Luzatu eutsen txikot bat Simonen batelari eta orretarako bertaratu zan batek egin zitun bearrezko lotuerak.

An egoan Simon, burua makur, minduta, kezkatuta, kendubako Txoren arduraz. Eta lotsatuta lez, ezer ezin esanda. Alako baten samur-samurrez itandu eban:

-Bizi da Txo?

-Beragaitik izan ez balitz ez dakit etorriko giñan.

-Bizi da?

-Arriskuan ipini ez ba zendun, ziurrago biziko zan.

-Blzl dan ala ez, esan dot, garratz eta artega aozkatu eban Simonek.

Batelekoak ez eutsen erantzun.

Eta lenengo txaloparen atoian joanarren, erramutan egiten eben bertara aldatu ziran gizon biak be.

Simonek, mariñel zarrak egiten eben lez, karel gaiñeanburua

makurtuta, uretan ēskuak sartu, esku biak alkartuz uraartu, eta kresalagaz garbituten eban arpegia, betazalak zabal eukitcn aleginduz, itxas gatzak emoten daben erretasunez malkoenarintasuna loditu eta geratu eragitearren.

Sinistuta eroan Txo txalopara jaso ba eban be, azkenetan jaso ebala eta bizitzarako ari meia eukiko ebala.

Jainkoak jakin zenbat bidar esan eban parkatu jauna esaera eta eskaria, Ondardiko parrokian egozan santu guztiei egindako errezueri bitartez.

Arrantzaleak ez eutsen, esateko, gorrotorik.

Edozeiñeri gertatu eikiola orrelako bat, pentsaten eben euren artean, baiña ez batak eta ez besteak ez eutsen **barealdirikCnlon** nal izan, ez zitalkeriz eta estukeriz, bestetan ain arro ikusten eben **SlnlOnerlune** estu bat eroan eragitearren baiño, urrengo baten berari nundik zirikatu eta aixatu cukiteko be.

Bestela, itxas zabaleko txipli-txapla ta mendebalaren brastadak ez zituen ainbestean artegatzen. Andiagoetan ibiliak ziraneta indarra batu ezkerro ez eben bildurrik izaten.

Barrako sarrerak bai kezkatuten zitun. Euskalerriko bestekai askok lez, barrako sarrera bildurgarria eukan Ondardik, batez be itxas asarretako mare berakoetan.

Baiña itxasora urten eta an egin ebenetik ordu ta erdi geia-gotan, euren mesederako zan dana, barrako sarreran, ura gora-tuaz eta urak geituaz, arriskua erdiratzen zalako.

Alaxe, barrako sarrera ingurura eldu ordukoxe, txalopa bietako zarrena zan Diopilek zapi zati bat lotu eutsan lanbasaren makillari eta gora jasoz, beste txalopakoei deitu eutsen:

Neugaz ibili! Neure esanetara jokatu! Olatuen baga uneazaindu eta zeuok jo lenengo! Adi egon!

Ez zan konturatu bestaldean talaixerua an egoala Artapeko tilutur baten, olatuen emonaldia zaintzen, gero bitarte egokian barrurako sarrera

agintzeko.

Alaxe amar-amabi olatu bata bestearen jarraian igaro ziran. Eta bareunea igarri ordukoxe, berak irauten eban bi-**iruilunututan** egin bearko eben sarrera.

Diopil, aurretik joanarren, geldi geratu zan eta, esana lez, beste txalopakoei sartzeko **ggi-ñdu** eutsen.

Besteko oneik ziran Simonen batela atoian eroienak, nai tabertan eioazan mutil biak erramutan gogor egiñaz lagundu.

Barran sartzen asteko ekiten iñarduteko deia entzun ebenean, bat bateko tengada gogorra egin eben mutillak. Tengada orren ondorenez atoian eroien Simonen batelaren txikota eten egin zan, eta batel txiki au erdi. salduta laga.

Igarri eban Diopilek eta jo!, jo! deika asi zan, al dozuen aiñajo, baiña ezkerrera joan barik, olatuen etenetik igeska.

Itxasoa zabala izanarren, olakoetan igarten dan **ixiltasunakerraz** entzuten laga eban Diopilen deadarra.

Erramutan etozan bietatik batek askoz be indar geiagoz **tenegiten** eutsan erramuar ta batela ubidetik urteten, okertzen asizan.

Orduan, arriskuak emoten daben bizitasunez, Simon zutik jarri zan.

Ankapeko panela eskuetan artu eta al eban bestean, iñunlotu barik, batela zuzendu, naian asi zan, bataren makaltasunari bere zuzentzaz lagundunairik. Eta ozta-oztan, baiña olatuak barrero asi baiño len sarrerako tokirik txarrena gaindutea lortueben, eta bein barruan, korrenta zaintzea errezago zan. Ia salduta geratu ziran.

Beste batelckuak «Lasun txakurra be bialdu eutsen, etenzan txikotaren ertza aoan eroiala, barrero lotzeko.

Alegiñak alegin, txakurrak ez eban alkartzerik lortu, batelekuak be ez ziralako ausartu errallluteari lagaten, eta batel biak sarrera egiña eukcn.

An egoan Simon zer cntzungo, ondar **nlai** batera salto eginda, beste

gizonak eta erritar batzuk egozan tokira. Baiña beste txaloparen sarrera lortu arte, ez eban iñok berbarik jaso, aopeko esan-mesan batzuk izan ezik.

Gogo, begi, Igai eta ekiñak txalopa aretan egozan.

Simonck, bustita eta indarge egon arreln, ez eban nai veste txalupa sartu aurretik iñora aldendu..

Gañera leorrctik igarrita euken, Txo txikia uretara jausita egon zala, eta uretatik jaso ebela. Ez ekien ziur bizirik etorranik.

Sarrerak, arriskuz besea izanarren, kezka sortuarren, ez eutsen ainbeste ittotasunik emoten, an etozan erranlulariak ban-ballako mutillak zirala ba ekielako. Eta atzeko lez etorran Diopil be, errian atzekorik zur eta onenentzako eukelako.

Eta alaxe barealdian sartu zan, neke barik, arin ibili bearra izan arren, eta ubide aren erditik urten barik..

Ondartza ondora urreratu ordukoxe, mutilletako bik lepoan artu eben Txo, euren txanlarreagaz estalduta, eta arin, arin, crrirako bidean asi ziran.

Batzuk bizi zala, besteak il zala, ittota eroiela mar-marreanasi ziran, baiña iñor ez zan ausartti garbi itanduten.

Bizi-zala esan arren, geiagok sinistuten eben zer-egiñik ezegoala.

Kaitik etxetara alde banatu ziran erritarrik geienak. Andik laster parrokoiko kanpaia jotzen asi ziran.

Ene ba da-ta!, urten eutsen askori.

Kanpaiak!, esaten eben beste askok, belarriak adi-adi ipiniz. Ilda, Txo!

Baiña- kanpaiak errepika bidun danbadarik jotzen ez ebelasartuz, eta agoliñako dan-dan... dan-dan (bata bestearen ondoko egonaldia) be ez zirala konturatu ordukoxe, laster igarri eben Salbe kanpai azala, erri askotan gaixo bat txarto dagonetan, osasun eskabidez Salbe eskintza egin eta arako deia izango zala.

Eta erri guztia batu zan Txo txikiaren bizia eskatzen Ondardiko eleiz nagusian, familikoen ordezt Simon zarraren alaba kandra errukitsuen artean batu ebazan lau-sei-maikoekin ordainduko zan Salbetan.

Andik ordutara Salbearen sinismena sendotu egin zanerrian, laster asi ziralako zabaltzen Txo berera etorten asia zala.

Oraindik bere kale itzal eta bakartian iñor ez ebillala konturatu be egin zan. Eta ixilik, argi bako kale zear, izarren argia bakarrik oartzen zan bere etxarte zear, beretik laster eukan Idurren etxera joan zan.

Aterik jo barik, kisketari eragin eta etxean sartu zan, bertakoa izan balitz lez.

Bere abots garratzagaz ezpan artean zerbait esan eban, ansartzen zala adierazteko edo konturatu eitezana, baiña erantzunikez eban artu eta bera be ez zan alegindu orretan, ez zain egotenbe, eta agerpen geiago barik sartu zan.

Ezin esan egunonik emon edo eskiñi ebanik, atarako borondatea eukita be.

Kriseillu argia biztuta igarri eban salako egalean egiten

Irakurle: Miren Etxebarria, Legutio